

JORDAN B. PETERSON - APOSTOL MODERN SAU SECULARIZATOR NEINTENȚIONAT AL SPIRITUALITĂȚII CREȘTINE TRADIȚIONALE?

Autor: Petru Dimitriu | 31 decembrie 2021

Psihoterapeutul canadian Jordan Peterson este fără îndoială unul dintre cei mai influenți, dar și controversați gânditori contemporani. După o carieră onorabilă desfășurată într-un relativ anonim, el a apărut în atenția publicului larg anglofon cu o serie de videoclipuri în care critica deschis proiectul legii C-16, prin care se interzicea discriminarea pe baza identității de gen în Canada, afirmând că prin impunerea pronumelor de gen referitoare la anumite persoane se introduce constrângerea exprimării („compelled speech”). Mai multe interviuri video la care a participat după acest episod au scos la iveală opiniile sale critice la adresa postmodernismului, feminismului contemporan și corectitudinii politice. Adesea conduse cu o vădită ostilitate, o parte dintre aceste interviuri – în mod notabil cel al jurnalistei britanice Catherine Newman – s-au viralizat puternic, fiind remontate ușor ofensiv de fanii lui Peterson și reîncărcate cu titluri precum „Jordan Peterson distruge feminismul cu calm”. Pentru viziunile sale articulate, interpretate ca fiind conservatoare, Peterson a fost numit „custode al patriarhiei” într-un editorial publicat în New York Times în 2018.¹

Dincolo de infantilismul reeditărilor realizate de fanii lui timpurii, videoclipurile virale au catalizat interesul publicului pentru celelalte materiale realizate de doctorul Peterson, multe dintre ele încărcate pe YouTube chiar de către acesta. În mare parte înregistrări ale cursurilor sale de la Universitatea din Toronto, acestea îi dezvăluie în detaliu atât experiența acumulată ca psiholog clinician și cercetător, cât și propriul sistem de valori și interesele. Printre acestea din urmă se numără aprecierea pentru adevărurile chintesențiale exprimate alegoric în scrierile religioase și în operele de artă, credința că viața fiecărui om este o tragedie al cărei sens se poate obține prin asumarea responsabilității individuale, dar și prin conștientizarea diferențelor semnificative dintre structura psihologică masculină și cea feminină, cu efecte evident măsurabile la nivel

personal și social. Pe lângă aceste tematici, abordate public din ce în ce mai precaut în spațiul occidental, referirile frecvente la pasaje biblice l-au făcut pe Jordan Peterson extrem de popular printre credincioșii religiilor avraamice, îndeosebi creștini, iar dintre aceștia din urmă, mai ales creștinii tradiționaliști.

În universul creștin contemporan, faimoasele reguli și îndemnuri ale lui Peterson exprimate pe un ton imperativ și explicate pe larg în cartea *12 Reguli de Viață* ar putea reprezenta un element de cvasinoutate pentru creștinii protestanți și liberali obișnuiți cu o pedagogie mai laxă, însă ele sunt primite de creștinii răsăriteni sau tradiționaliști ca o surprinzător de reușită sintetizare a învățăturii creștine patristice practice transmise de-a lungul anilor prin Sfânta Tradiție. Peterson însuși a remarcat similitudinea concluziilor sale cu elemente din gândirea creștin-ortodoxă, afirmând:

„Ortodocșii mă plac. [...] Cred că motivul este – și aceasta este o suprasimplificare teribilă, deci vă rog să mă iertați – că Occidentul vede creștinismul ca pe [...] o teorie cognitivă a lumii. Ca să fii creștin în Occident, trebuie [...] practic să accepți că crezi un anumit set de afirmații despre Hristos; dar există un mare risc în a vedea creștinismul astfel [doar ca pe o teorie cognitivă]. Și nu cred că ortodocșii și-au asumat acest risc la aceeași magnitudine. [...] Ortodocșii ar zice, după câte înțeleg, că trebuie să-ți apuci odată crucea și să te târăști pe deal.”² Această interpretare eminent ortodoxă a demersului ascetic propus de învățătura Scripturii, readusă în forță în atenția publicului occidental de către Peterson, are un asemenea iz de noutate încât publicistul evreu Ben Shapiro a numit gândirea lui de-a dreptul necreștină³ pentru îndrăzneala de a promova importanța responsabilității individuale, în detrimentul soteriologiei celei mai populare în creștinismul nord-american – cea protestantă, centrată pe principiul *sola fide*.

Totuși, această popularitate printre creștini este, într-un sens, paradoxală, întrucât până acum, vorbind despre propria relație cu metafizicul, Peterson s-a poziționat public în mod explicit, și în mod repetat, exact la granița dintre credință și necredință, argumentând că nu-și dorește să fie așezat de o parte sau de cealaltă a baricadei și că actul credinței în sine este prea vag și prea subiectiv în sine pentru a putea fi afirmat sau interogat, la fel ca multe alte noțiuni din sfera teologică. Răspunsul lui la întrebarea „Credeți în Dumnezeu?”, în mod intenționat vag, afirmă „Mă comport ca și când ar exista. Puteți decide singuri dacă asta înseamnă că cred în El.”⁴ Lăudând fervent reușitele mitologiei și ale religiei în demersul de a prezenta alegoric învățături filosofice despre sensul și realitățile universale ale vieții – pe care și le și asumă expres – Peterson le studiază folosind neuropsihologia, psihologia atenției și biologia evoluționistă. El își construiește viziunea despre lume folosind aceste discipline, dar și prin concluziile trase empiric, din experiența lui de psiholog clinician sau din deznodământul diferitelor perioade de încrâncenare ideologică ce au lăsat urme adânci în istorie, precum polarizarea politică din timpul Războiului Rece.

Astfel, Jordan Peterson definește, în probabil cea mai rațională manieră întreprinsă până acum, o filosofie de viață care frizează optica creștină, însă este lipsită de experiența concret definită a dimensiunii metafizice și, mai mult, nu se sprijină direct pe o dogmă revelată de un Dumnezeu personal sau pe un set de afirmații sintetice primite pe filiera unei tradiții. Intenționat sau nu, Peterson reușește să distileze atitudinea creștină față de lume, separând-o, cel puțin temporar, de ritualul religios și de actul validării și interiorizării unei tradiții religioase.

Peterson însuși recunoaște că înțelegerea sa metaforică și psihologică este limitativă, iar o posibilă sursă a lipsei unei poziționări clare – chiar și pentru el însuși – în privința propriei stări de credință este incapacitatea de a conștientiza înțelesul concret al ideii caracterului divin al lui Hristos și a învierii Sale. *„Într-un fel, asta este adevărat, dar nu înțeleg precis ce înseamnă. Elementul metaforic îmi este destul de clar, ideea morții și renașterii... [dar] a înviat trupul Lui? Nu știu... Nu vreau să ignor planul mistic, pentru că l-am experimentat în mai multe feluri.”*⁵

Însă această raportare rezervată a lui Peterson față de trăirea creștină propriu-zisă ar putea avea un paradoxal efect pozitiv în sensul propagării valorilor sale, puternic infuzate de creștinism, lucru afirmat de prietenul său, Jonathan Pageau, sculptor de icoane și filosof ortodox. Acesta a explicat într-un interviu că *„[Jordan Peterson] în mod evident nu este un creștin, [...] este în mod evident un eretic... multe lucruri pe care le spune sunt complet deplasate”*, dar, în același timp, *„cred că faptul că Jordan nu este creștin este de fapt foarte folositor în acest moment. [Oamenii] nu simt că el încearcă să-i convertească”*.⁶

Este neclar, așadar, dacă entuziasmul cu care Jordan Peterson este primit de publicul religios, în general, și creștin-tradițional, în particular, alături de aprecierea de care s-a bucurat și din partea publicului nereligios, denotă că Peterson s-a înscris neintenționat într-un apostolat al creștinismului pentru publicul postmodernist sau dacă, dimpotrivă, discursul său reduce dramatic încărcătura profundă a învățăturii creștine, superficializând-o prin sprijinirea ei pe știință și filosofie laică, făcând-o, astfel, mai ușor accesibilă, dar neutră din punct de vedere spiritual. Lipsa unor răspunsuri definitive în multiple chestiuni teologice, pe care Jordan Peterson și-o asumă, arată că academicianul se află în continuare într-o etapă de cercetare a propriilor idei.

Pe direcția clarificării acestor rezerve personale, într-un podcast publicat în martie 2021, Peterson a exprimat o reflecție care a generat un val de emoție în mediul online creștin. Într-un dialog cu același Jonathan Pageau, el a afirmat: *„Există și o reprezentare istorică a existenței [lui Hristos]. Poți dezbate dacă ea este autentică sau nu, dar [...] într-un sens nici nu contează, pentru că ceea ce ai în personalitatea lui Hristos este o persoană reală care a trăit cu adevărat, alături de un mit. Hristos este într-un sens, unirea celor două. Problema este că într-un anumit sens „eu probabil chiar cred asta.*

Sunt uimit de propria-mi credință și nu o înțeleg...” și continuând printre lacrimi: „Am văzut că uneori universul obiectiv și cel narativ se ating – aceasta este sincronicitatea jungiană – și am văzut asta în propria mea viață, iar într-un sens cred că este de netăgăduit [...] noi tratăm universul narativ ca pe ceva real; uneori cele două lumi se ating, iar exemplul suprem se presupune că este Hristos. Iar asta îmi pare bizar de plauzibil, dar nu știu ce să înțeleg din asta, probabil pentru că este prea înfiorătoare realitatea în care ai ajunge dacă ai crede asta întru totul! Nici nu știu ce s-ar întâmpla cu tine dacă ai crede întru totul!”⁷

Evoluția gândirii și intereselor lui Jordan Peterson poate fi urmărită pe canalul său de YouTube, unde podcasturile sale adună în continuare sute de mii de vizionări la câteva zile de la încărcare. Atât pentru cei care îi sunt recunoscători lui Peterson pentru că i-a ridicat din iadul nihilismului sau al depresiei, cât și pentru cei care îl numesc un instrument al extremei drepte și al patriarhatului, ideile lui se pare că vor continua să reverbereze puternic în mediul online, într-o lume avidă de a le cunoaște.

Imagine: *Unsplash*

NOTE

1. Nellie Bowles, „Jordan Peterson, Custodian of the Patriarchy” ↑
2. Conservatively Right, „Jordan Peterson on Orthodox Christianity” ↑
3. The Rubin Report, „Jordan Peterson and Ben Shapiro: Religion, Trans Activism, and Censorship” ↑
4. Sorting Myself Out, „Jordan Peterson – Do you believe in God? – Legacy Video” ↑
5. *Ibid.* ↑
6. Rebel Wisdom, „Jordan Peterson the heretic’, with Jonathan Pageau” ↑
7. Jordan Peterson, „The Perfect Mode of Being | Jonathan Pageau – Jordan B. Peterson Podcast S4, E8”, începând cu minutul 22 ↑